

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА VI

БРОЈ 6

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR VI
VOLUME 6

Accepted on December 26th 2017, at the 10th meeting of the SASA Department of
Language and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević-Dorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2018

ISSN 2335-0121

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА VI

БРОЈ 6

Примљено на X скупу Одељења језика и књижевности
од 26. децембра 2017. године, на основу рецензија академика
Наге Милошевић-Ђорђевић и академика *Предрага Пићера*

Уредник
академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2018

© Српска академија наука и уметности, 2018

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је академик Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године. У трећем броју објављени су текстови са Трибине из 2014. године. У четвртном броју су текстови са Трибине из 2015. године. У петом броју су текстови са Трибине из 2016. године. У шестом броју су текстови са Трибине из 2017. године.

Прилози се објављују без измена. Дати су наслови где их није било на саопштењима.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
17. I 2017 – 5. XII 2017.

Уредник
академик Миро Вуксановић

Стручне сараднице
Стасја Церовић • Биљана Јоцић

САДРЖАЈ

<i>Византијско наслеђе и српска уметности. Књ. 1–3 / главни уредници Љубомир Максимовић, Јелена Триван</i>	<i>11</i>
<i>Едиција Корени : српске земље, насеља, порекло сјановништва и обичаји [фотиописко издање радова Јована Цвијића и његових следбеника] / уредник и приређивач Борисав Челиковић</i>	<i>25</i>
<i>Прусии и виолина у Забели : о Михаилу Ђурићу њоводом њеиодиишнице њеиовој уиокојења : (2011–2016) / Данило Н. Басиа</i>	<i>43</i>
<i>Чувар достојанства филозофије : сјоменица о тодиишници смртии академика Михаила Ђурића :(1925–2011) / приредио Данило Н. Басиа</i>	<i>43</i>
<i>Наука : сјање, сјаиетија, ѡерсјективне : зборник радова са научној скуиа одржаној 5. и 6. јуна 2015. / уредник Александар Косишћ</i>	<i>57</i>
<i>Свейлосии у развоју друштва : ѡрошлосии, садашњосии и будућносии / уредници Зоран В. Појовић, Бранислав Јеленковић</i>	<i>63</i>
<i>Минерални ресурси никла у Србији и уишцај на живошину средину / уредник Видојко Јовић</i>	<i>81</i>
<i>Фауна реиашних водоземаца Србије / Георј Цукић, Тања Д. Вуков, Милош Л. Калезић ; уредник Радмила Пешановић</i>	<i>81</i>

<i>Зайамћења / Василије Ђ. Кресћић</i>	95
<i>Манасћир Сћуденица : 700 година Краљеве цркве / уредник Љубомир Максимовић, Владимир Вукашиновић</i>	107
<i>Свeћи Никитиа код Скојља : задужбина краља Милућина / Миодраћ Марковић</i>	107
<i>Србија и Русија : 1814–1914–2014 : међународни научни скућ 13–14. окћобар 2014. године / уредник Михаило Војводић</i>	125
<i>Косовско-мећохијски зборник. 6 / уредник Михаило Војводић</i> ..	125
<i>Гени и ћеном / уредник Милена Сћевановић</i>	135
<i>Основи манићулсања ћенима / Милена Сћевановић</i>	135
<i>Depleted uranium induced Petkau effect : challenges for the future / Svetlana Zunic, Ljubisa Rakic.</i>	156
<i>Дан Библиоћекe САНУ ћосвећен Вељку Пећровићу (1884–1967–2017)</i>	177
<i>Сћање и ћерсћекћиве мулћикулћурализма у Србији и државама рећиона : зборник радова са научној скућа одржаног 10–11. сeћћембра 2015. / уредници Војислав Сћановчић, Горан Башић</i>	189
<i>Сћо срћских академика у Колекцији Одћовори Милоша Јевћића.</i>	209
<i>Тесла за сва времена / уредници Зоран В. Поћовић, Дејан Поћовић, Слободан Вукосавић</i>	225
<i>Од Сунчевој сисћема до ћраница васионе / уредник Зоран Кнежевић</i>	225
<i>Модернизација Србије ћрадићељским законима од 1837. до 1903. / [сакућио] Бранислав Крсћић ; уредници Часлав Оцић, Милан Лојаница</i>	247
<i>Глас САНУ ; књ. 426. Одељење друщћивених наука ; књ. 32 / уредник Данило Басћа</i>	247

<i>Епидемија јазносног и Србија / уредник Драган Мицић</i>	<i>259</i>
<i>Знаменити Срби о Хрватима / Василије Ђ. Кресић</i>	<i>263</i>
<i>Великохрватске претензије на Војводину, Босну и Херцеговину = Greater Croatian pretensions to Vojvodina and Bosnia and Herzegovina / Василије Ђ. Кресић ; [преводилац Тајјана Ђосовић]</i>	<i>263</i>
<i>Љубомир Симовић / приредио Бојдан А. Појовић</i>	<i>279</i>
<i>Именик аутора, уредника и говорника</i>	<i>295</i>

Сто српских академика у Колекцији *Одговори* Милоша Јевтића (Београд, 1976–2016; Књ. 1–215)

Поздравна реч: академик Владимир С. Костић, председник САНУ
академик Миро Вуксановић

Говорили: академик Живорад Чековић
академик Предраг Пипер
Милош Јевтић

У Београду, уторак 26. септембар 2017. у 13 часова

Владимир С. Костић

ПОЗДРАВНА РЕЧ

Са годинама које се нижу, мање-више успутно, постајемо свесни нестајања читавих светова за које смо однекуд засигурно знали, или нам се бар чинило да су постојали. Са тим световима нестају, или до непрепознавања бледе обриси физиономија, гласова и успомена на неке личности које су нам некада нешто значиле, а сва је прилика, упркос варљивом сећању, морале би и данас нешто да нам значе, с тим што се нажалост више не сећамо јасно ни разлога ни лица. Рекао бих да са старењем постајемо приватни архивари неких прошлости које се у нашим рукама мењају, криве и са фрагилношћу нашег памћења пониру да се само ретко, и тада додатно тешко препознатљиве, поново појаве на површини. Тако се између нас и онога што је било полако по-маља расцеп, провалија коју само ретки успевају успешно да прескоче и тиме успоставе какав-такав персонални или колективни континуи-

тет, док ми остали зјап испуњавамо привидима сећања или, што је још горе, и не ређе, фантазмима, конфабулацијама и импровизацијама.

Данас имамо ретку прилику да одамо признање напору исказаном у десетинама објављених разговора и књига Милоша Јевтића, човека који са дивљења вредном упорношћу покушава да нам наведени а изгубљени континуитет, барем када су у питању неке важне личности из наше средине, ипак врати. У припреми овог обраћања на Трибини под насловом „Сто српских академика у колекцији *Одговори* Милоша Јевтића“ (да направим дигресију, могла би да се зове и „Милош Јевтић, упорни непријатељ заборав“) наметнула ми се прича једног нашег академика у чијој је родитељској кући било много занимљивих фротграфија на којима је поред родитеља и малог броја познатих, било много више непознатих лица, у нејасним околностима и мизансенима. Мајка, већ удовица, знајући вредност тих фотографија, узалудно га је молила да издвоји мало времена да би му објаснила ко је ко, где се и како и зашто нешто одиграло да би заслужило да буде овековечено на фотографији. Наравно, у годинама у којима свест о сопственој ограничености није присутна, мом пријатељу је све друго било прече и објашњења су олако и по правилу остављена за касније. Тек по смрти мајке, у трену и у паници, он је схватио да више нема никога ко би могао да му пружи објашњење и приче које иза тих слика стоје. Фотографије су тако постале и остале као бесмислени и усамљени трагови заборављених живота и неидентификованих људи, сликовни хијероглифи без могућности да изазову одговарајућа осећања, или да бар укажу на контекст у којем су настали.

Милош Јевтић је, знајући наш пословични немар и не чекајући ни охрабрење ни одобрење, одавно почео да сортира и објашњава наше породичне слике, заживотно прикупља неопходне детаље за памћење многих значајних стваралаца ове средине, елегантно их стављајући у оквир разговора које зналачки припремљено и, зашто не рећи, лукаво води. Лукаво, јер су многи пред Милошем Јевтићем изrekli оно што су намеравали да прећуте. Његова архива, чији део данас приказујемо, у свом ће пуном сјају сјати, како рече песник, тек када буде била прошлост а ми будемо ко зна где. Знајући сујете саговорника, Милош Јевтић се лажно представља као неко ко само бележи туђе путеве, туђе речи и успомене. Верујем, међутим, да сам међу истомишљеницима када кажем да његов напор није само сведочанство сапутника и сведока већ аутентични стваралачки чин, чијих вредности у овом тренутку нисмо у пуној мери свесни, а које ћемо данашњом Трибином, барем у некој мери, покушати да расветлимо. Ја му се испред Српске академије наука и уметности заваљујем на уложеном напору.

Миро Вуксановић

ЈЕДИНСТВЕНА ДОСЛЕДНОСТ МИЛОША ЈЕВТИЋА

Поштовани часници, чланови и гости САНУ, са задовољством вам се обраћам на почетку наше четрнаесте Трибине у овој години. И задовољан сам што имам прилику, после поздравне речи председника, академика Костића, још једном, у напоменама, тек толико, да издвојим неколико малих доказа, по чему се, и како, у српској јавности, у новинарству и објављивању књига, издвојио господин Милош Јевтић, који је прошле године, радно, како би друкчије, озваничио својих осамдесет година, а ове године је активнији и присутнији на скуповима око нових издања но што је био пре неколико година. У томе се открила једна од његових сталних особина. То је упорност.

Када се сабере сам са собом, када то повери свом најоданијем пријатељу, крај кога, на гробљу, свакодневно служи ретку оданост, повери се, исприча шта је било док је прилазио и између два доласка, када своју замисао саопшти најближим сарадницима, чује шта мисле о предлогу, све пажљиво саслуша, а онда учини баш онако као што је на почетку одлучио. То је врста упорности која је ретка и која не вређа никога. Међутим, Милош Јевтић би повредио себе ако би од намере одустао. Зато што је све добро премерио и осмотрио пре но што је жељу обнародовао. Води га искуство у неговању инстинкта. То је довео до примера који би требало чешће да објашњавамо.

Не би Јевтић стигао да уради колико је урадио да није био доследан. Рекао је себи, на почетку, кад је кренуо с емисијом *Госић Другои програма*, од шест до седам, после подне, недељом, да ће његови гости да буду научници и уметници свих струка и дарова, онда југословенски, али углавном српски, па онда, касније, само – српски. Тако ради и данас. У томе је непомерив. Не знам докле ће да стигне, али знам којим ће путем: да трага, смишља, дорађује свој стални модел књига и распоред грађе у њима, да проверава, припрема разговоре, ишчитава, пише питања, у ројевима, десетине у једном, да би на више места саговорника „погодио“, да би добио што потпунији одговор, све без одустајања, без узмака, с вишим циљем, са чистом намером.

Тако смо дошли на отворена врата његовог проналаска и до наговештаја главних резултата. Проналазак је што није микрофон давао политичарима, јер би његова каријера и емисија коју је смислио биле мање дуговеке. А први резултат је што су људи од имена и дела баш њему рекли оно што би остало незабележено. Милош Јевтић је тако,

у разговорима са осам стотина и неколико још саговорника, одједном обухватио три века. Сабрао је казивања људи који су рођени у деветнаестом веку и оних који су деловали у прошлом и нашем веку. Нема српског новинара који је као намеру да је оствари поставио толику временску дугу, који је смислио толико питања и који је објавио две стотине и петнаест књига, у четрдесет година, и у њима окупио сто српских академика, стотину чланова САНУ, а кад би се пажљивије гледало, било би и мало више од стотине.

Ето разлога, главног и неспорног, зашто смо данас посветили пажњу књигама едиције *Одговори* Милоша Јевтића, са честитком за досад урађено и са жељом да свој посао, онако, као што уме, настави.

Живорад Чековић

КОЛЕКЦИЈСКЕ МРЕЖЕ МИЛОША ЈЕВТИЋА

Колекција *Одговори* представља савремену историјску читанку у којој је на специфичан мемоарско-биографски начин представљено научно стваралаштво, уметност и култура у Србији у другој половини 20. и почетку 21. века. Оваква савремена историја српске науке и уметности представљена је кроз портрете преко 200 савремених личности, од којих су више од 100 чланови САНУ. Ликови су осликавани пластичном техником у сликарском атељеу новинара, публицисте и историчара науке Милоша Јевтића. Портрети савременика прво су урађени у дијалошкој, електронској верзији а затим ретуширани у папирнатој штампарској техници и поново тематски ресистематизовани у 12 тематских томова. Колекција *Одговори* аутора Мише Јевтића настајала је кроз четири деценије дугим разговорима аутора са знаменитим личностима српске културе, науке, и уметности, вођеним у лабораторијама Радио Београда, другог програма.

У библиотеци *Одговори* налазе се разговори Мише Јевтића са научницима, уметницима и другим културним и јавним посленицима различитих занимања и из различитих професионалних области. Понајвише књига односи се на разговоре са лекарима и књижевницима, мада је широк спектар научника и уметника различитих профила чије беседе пред микрофоном Радио Београда су емитоване у стар а затим преточене у књиге. Изузетна ангажованост, вештина и снага аутора огледа се у томе што је кроз провокативна и филигрански прецизно постављена питања од својих сабеседника, најразличитијих занимања извлачио садржајне и промишљене, одговоре који ће целу колекцију учинити историјски значајном и цењеном а литерарно препознатљивом. Јер, да

би од саговорника добио што свеобухватније и занимљивије одговоре о њиховим уметничким креацијама, научним открићима, животним интересовањима, Миша Јевтић је морао до танчина да упозна сваког сабеседника, његово детињство, школовање, професионално усавршавање, професионална достигнућа и стваралачки опус. Јер, свака од његових књига и сваки од његових разговора садрже лични исказ о животу и о институцији у којој је његов саговорник стварао као и о његовим професионалним достигнућима.

Разговори Мише Јевтића са његовим саговорницима вођени су у просторијама радио Београда и најчешће директно емитовани. Те емисије биле су препознатљиве, радо слушане и веома популарне па понекад и непрецизно интерпретиране и тако непријатни коментари долазили су чак и до Мише Јевтића. Да би избегао све непријатности око нетачног интерпретирања разговора прихватио је предлог својих пријатеља да се разговори публикују као књига, као трајан докуменат. Тако је настала колекција *Одговори*.

Обим посла који је Миша Јевтић остварио у својој четрдесетогодишњој изузетно плодној каријери може се поредити са неком издавачком или специјализованом институцијом а нарочито ако се зна да је то постигао само захваљујући свом стваралачком нагону. У веома скромним условима са неколико оданих сарадника, са великим бројем пријатеља који су га подржавали и подстицали, без материјалне подршке државе, публиковао је књиге које су се нашле у библиотекама и књижарама широм света, које имају своје читаоце не само у нашој земљи већ и у многим страним земљама. За реализацију свога историјског наука Миши Јевтићу нису били потребни гломазни пројекти, нити административне форме већ само опојним дуваном напуњена лула, скромна кафана или библиотека и његова ваљевска проницљивост. Било је то довољно да се испечати преко 200 књига из колекције *Одговори*.

У ово време у Србији присутна су два методолошки различита приступа представљању и исписивању историје науке. Први је онај који се реализује под крововима САНУ, а у оквиру издавачког пројекта под насловом „Живот и дело српских научника“, пројекат који је започет пре више од двадесет пет година. У тој едицији до сада су систематично приказани живот и дело 186 српских научника из области природних наука, математике, техничких и медицинских наука. До сада је публиковано 15 томова те препознатљиве серије. Животописи научника и прикази њиховог научног доприноса систематично су урађени према утврђеним издавачким правилима, историјска вредност те серије је у томе што садржи детаљне биографије научника, приказ и коментар научних достигнућа, делатност научника као јавне личности и комплетну библиографију научника. У тој

едицији САНУ урађени су прикази само о преминулим српским научницима.

А други приступ је колекција *Одговори* Мише Јевтића, која је настајала у разговорима са живим научницима и уметницима о њиховом стваралачком опусу и животу и не садржи релевантне библиографске податке па се може сматрати комплементарном едицији САНУ. Да би заинтересовани иисторичар науке стекао јасну слику о некој научној области, о неком научнику, на располагању су му ова два комплементарна историјска извора који се међусобно не преклапају већ допуњују, а то су едиција САНУ и колекција *Одговори*.

Већи број описа живота и научног стваралаштва српских научника налази се у обе едиције, па се комплетан увид у њихов стваралачки опус може најпотпуније сагледати читавањем обе комплементарне варијанте. На пример, ко жели добити што комплетнију слику о стваралачком делу великана наше науке Павла Савића треба да проучи разговор који је водио Милош Јевтић и који је објављен у књизи *Разговор са Винчанцима* као и рад академика Слободана Рибникара објављен у едицији САНУ. У Рибникаровом раду може се наћи зашто је Павле Савић напустио Институт у Винчи (1960) у времену његових највећих научних достигнућа, затим детаљи о његовом карактеру и поштењу. О личном моралу Павла Савића говори податак да је као заслужна и истакнута јавна личност изабран у Савет федерације, када је видео – како је говорио – да овај форум не ради ништа и нема никаквог утицаја а дели огромне плате, дао је оставку и вратио је паре које је примио, на зграђавање осталих чланова Савета. С друге стране, у разговорима Мише Јевтића са Павлом Савићем може се наћи више детаља о изградњи Института у Винчи. На питање да нешто каже о његовом оснивању Павле Савић је рекао: „Одлуку о изградњи су донеле југословенске власти, чак сам врх тадашње земље. Мене су о томе обавестили негде у јесен 1947. године. Да кажем још и то, када сам био у Москви, мени је Тито рекао, у сусрету са Капицом, да и ми у Југославији треба да изградимо наш институт. Када су ме обавестили да ћемо градити институт, почео сам да тражим простор. Обилазио сам околину Београда. На крају је одабрана Винча. Тада сам започео да припремам планове будућих лабораторија. Почео сам и да прибирам кадар а и да набављам опрему“.

Када је Савић говорио о фисији, на питање Јевтића о његовом научном доприносу Савић је скромно одговорио: „Ја сам међу пионирима који су омогућили примену открића фисије, значи цепања атомског језгра, и тиме омогућили искоришћавање тих неисцрпних извора енергије“. А о сарадњи са Иреном Кири Павле Савић је рекао: „Оно што је остало урезано, уклесано ако хоћете, у историју науке, било то коме право или не, јесте да један човек из овакве средине дође у те

врхове и остави трајно уклесано не само своје име, него и свој рад у будући развој цивилизације. Јер тамо у Палати открића међу пет имена је и моје. Откриће фисије базира се директно на моме раду са Иреном Кири и непосредно произилази из њега.“ Да је ово тачно потврдила је и Национална академија наука у Вашингтону која је позвала професора Савића да поводом 50. годишњице открића фисије (1989), као један од ретких преживелих протагониста, о том открићу одржи говор, што је он нерадо али ипак прихватио.

О улози и доприносу Павла Савића српској науци, као председника САНУ, најбољу оцену дао је академик Душан Каназир у своме разговору са Милошем Јевтићем, који је нагласио: „Врло је важно истаћи значајну улогу Савића у настојањима да модернизује активности САНУ. Када је он изабран за председника, а ја за потпредседника, онда смо решили да мењамо дотадашњи рад Академије наука, да је учинимо друштвено кориснијом и радно активнијом, да је што тешње повежемо са нашим највећим научним институцијама које су окупљале младе истраживаче а које су представљале и данас представљају интелектуално богатство које је требало ефикасније користити. Две године смо професор Савић и ја обилазили институте по Србији; посматрали и откривали недостатке у раду и после тога изашли пред Председништво САНУ са новим предлогом под насловом ‘Нова програмска оријентација САНУ’“.

У неколико разговора Мише Јевтића са академиком Александром Деспићем, поред драгоцених података о електрохемијској науци, њеним доменима, применама и његовим открићима, између осталог, изражена је брига за научни подмладак и забринутост за стање науке у Србији. Ту су описана бриљантна запажања и излагања Деспића о трагичним данима у Београду 1999. и злочиначког бомбардовања наше престонице од стране западних НАТО сила. Превазилажење осећаја мондијалистичке неправде, усамљености и угрожености он приписује виталности и храбрости народа осврћући се на бурну и славну историју српског народа.

Ако неко жели да има има јаснију слику о томе како су живели Срби у Аустроугарској монархији, којим путем су српски добровољци са источног фронта долазили на Солунски фронт, треба да прочита разговор М. Јевтића са легендом Београдског универзитета академиком Радивојем Кашанином, који је био строг али правичан професор математике. Ту се, између осталог, могу наћи највернији прикази прилика на Универзитету између великих ратова. Он каже: „Данас је нормално да ђаци преписују, и то на, универзитету. Кад неко нешто препише, и тако добије оцену, то је за мене ординарни фалсификатор, значи криминалац, да криминалац. Ако је он криминалац као студент, какав ће

тек бити криминалац у државној служби, кад постане инжењер или на неком другом положају“. О математици је овако говорио: „Математика је засебна наука, засебан језик и засебно писмо. Ако хоћеш да разумеш математику као науку, прво мораш тај језик научити и мораш научити то писмо. Ако то не научиш, то је исто као да вам дам Шекспира а не знате енглески језик“. На питање шта је услов да постанете математичар Кашанин је одговорио: „То је наклоност. Када сам пошао у школу, онда је било овако: једна моја тетка је хтела да будем адвокат. Отац је хтео да будем поп, јер ништа не ради. Ето, ја отишао у математичаре. Нису знали шта је то кад су ме дали у школу. И сад ко је крив? Може бити да они никад нису били задовољни што сам отишао у математику, јер да сам постао адвокат, па још у Барањи, дивота, па кућа, па намештај, па не питај. А ја отишао тамо да живим од неке плате“.

Разговори и књиге Мише Јевтића првенствено садрже приказ личности, међутим све књиге су обојене делатношћу и науком којом се сабеседник бавио. Тако, на пример, читајући књигу разговора са Звонком Марићем можемо много боље разумети и нешто научити о теоријској физици, њеном развоју у нашој средини, њеном значају за друге научне дисциплине. Исто тако у многим књигама разговора налазе се сликовити описи завичаја појединих сабеседника и сликовито описивање појединих крајева наше земље.

Слично томе, у две комплементарне серије још су приказани корифеји наше науке, као што су академици, Гојко Николиш, Стеван Коички, Никола Пантић, Миленко Шушић и други.

За дивљење је како је Миша Јевтић као новинар упознавао своје саговорнике, нарочито у науци, како је разумео њихово стваралаштво, како је проницао у њихову душу, како је упознавао научне области којима су се саговорници бавили, а није их било мало. Сам, без професионалних сарадника, администрације, наоружан само урођеном амбицијом и чврстом вољом, остваривао је своје идеје. Припремајући се за разговоре са својим сабеседницима Милош Јевтић није прегледао историјске архиве нити тумарао по библиотекама већ је прве информације добијао од великог броја својих пријатеља, којих је имао у универзитетским круговима, научним институтима, уметничким институцијама и установама културе. Прелиминарне разговоре са саговорницима обично је имао за скровитим кафанским столом и од њих прикупљао највише података за своју следећу књигу.

У сликарском атељеу Мише Јевтића налазе се портретисане личности разних професија, наравно, највише научника, уметника, књижевника и јавних културних радника али се тамо не налази ни један портрет политичара. Током свог четири деценије дугог рада на колекцији *Одговори* Јевтић је остао доследан свом опредељењу да политичари не

одговарају његовом стилу рада па зато у богатој колекцији *Одговора* нема њихових портрета, мада је био близак многим политичким личностима, али не и њиховим опредељењима.

Књиге Мише Јевтића из колекције *Одговори* намењене су широком кругу читалаца а писане су тако да задовољавају знатижељу млађих генерација, а и шире интересовање старијих читалаца. Прилагођене су читаоцима који читајући ове биографско-мемоарске књиге желе нешто да науче из туђих професионалних и животних искустава. Зато су у разговору и постављана интригантна и провокативна питања, да се од саговорника добије што занимљивији одговор који ће заинтересовати читаоца. Питања су обично садржавала размишљања и виђења сабеседника о прошлости и садашњости, нарочито у неким друштвеним и социјалним слојевима као и научним областима, а све то ради могућности предвиђања будућности. У скоро сваком разговору разматрана су и питања релевантна за заштиту и очување животне околине и, зависно од професионалне оријентације саговорника, добијани су занимљиви одговори, а нарочито они који се односе на развијање еколошке свести и насушне потребе за очувањем природне равнотеже и природне околине коју остављамо будућим генерацијама.

Списатељско умеће и једноставну народску отменост Миша Јевтић понео је из његове беловаљевске, Ненадовићевске и Десанкине нахије. Одатле је потекао и у свом животном завежљају понео ваљевску племенитост, радиност, честитост и енергију коју још није потрошио већ је још више обогатио. Новим генерацијама оставља књиге у којима се налазе исповести, животописи и стваралачки домети корифеја српске науке, књижевности, културе и уметности. Омогућио је широком кругу људи да боље разумеју и схвате прегнућа и домете његових саговорника, проникну у њихове животе и извлаче поуке за своје професије и будућност. Сви ми који смо на било који начин уплетени у колекцијске мреже Мише Јевтића морамо му бити захвални што смо део једног таквог јединственог система, система значајног за историју српске науке, културе и уметности.

Предраг Пипер

О ЕДИЦИЈИ *ОДГОВОРИ* И РАЗГОВОРИМА
МИЛОША ЈЕВТИЋА СА ЧЛАНОВИМА САНУ

Данас се на Трибини Библиотеке Српске академије наука и уметности, по великом изузетку, представља не једна књига него едиција у којој је објављено 215 књига, а у 108 књига те едиције коаутори су

чланови Академије, које је интервјуисао г. Милош Јевтић. Ако би се наводила само њихова имена и наслови књига, остало би врло мало времена да се каже нешто више. Уместо тога, покушао бих да укратко укажем на неке опште одлике колекције *Одговори*.

Нашу слику научне и културне садашњости умногоме обликују добри писци и добре књиге. Тиме се очигледно руководи и Милош Јевтић када бира своје саговорнике из света науке и уметности. Учимо читајући, слушајући, разговарајући и размишљајући, а Милош Јевтић нам омогућује да читамо оно што је он сазнао у разговорима са личностима из новије српске научне и културне историје, нпр. са академицима Велибором Глигорићем, Павлом Савићем, Душаном Каназиром, Александром Деспићем, Дејаном Медаковићем, Десанком Максимовић, Бранком Топићем, Павлом Ивићем, Милком Ивић, Предрагом Палавестром, Миодрагом Павловићем, Иваном Максимовићем, Војином Шуловићем, Михајлом Марковићем, Гојком Николићем, Милорадом Екмечићем; Николом Тасићем, Николом Хајдином, Владетом Јеротићем, Василијем Крестићем, Љубисавом Ракићем, Драгославом Маринковићем, Љубомиром Симовићем, Матијом Бећковићем, Надом Милошевић Ђорђевић, Миром Вуксановићем, Живорадом Чековићем, Ђорђем Радаком, Веселинком Шушић, Златом Бојовић и многима другима.

Књиге из колекције *Одговори* читаоци узимају у руке, пре свега, са жељом да о људима које обично лично не познају, сазнају нешто више, присуствујући разговору двојице интелектуалца у којем се отварају теме ужих и ширих стручних интересовања, занимања за ствари изван струке и науке, систем вредности, поглед на свет и на доба у којем живимо, па и време које тек треба да дође.

Увек одлично обавештен о саговорнику и предмету разговора, Милош Јевтић ненаметљиво нуди низове питања, који су такви да би се о сваком од њих могла написати по књига, а његови саговорници настоје да споје у једном одговору више ужих одговора, спајајући истовремено своја знања о људима, догађајима и појавама, са својим степеном индивидуације, са животним искуством и, једноставно, са мудрошћу, колико је ко има. Милош Јевтић поуздано води разговор. У томе се испољава његова деченијама брушена вештина вођења лепог и богатог разговора, не само са људима сродних погледа, него и са онима који мисле другачије.

Његови интервјуи су, пре свега, дијалогске биографије и аутобиографије уметника и научника и различита виђења важних друштвених питања, иако су и више од тога. Биографије спадају у најпоучније књижевне жанрове, без обзира на то којој је врсти животописа реч – хагиографије, романсирани биографије, породичне саге, аутобиографије, или интервјуи, односно биографије као разговори о нечијем животу,

искуству, убеђењима и сл. То је тако зато што се најбоље учи на живим примерима, много боље него на сувопарним макар и мудрим саветима. Научне и уметничке биографије чланова Академије обично су познате стручној јавности, а често и широј јавности. Они су у овој едицији представљени и са унутрашње стране, која обухвата одрастање, формирање, склоности, поглед на свет, вредносни систем и др. Ти увиди у мање познате стране уметника и научника често личе на низове есеја. Посебна вредност ове едиције је у томе што она нуди примере професионалног, а понекад и духовног узрастања, и непрекидног ширења унутрашњег интелектуалног простора Јевтићевих саговорника.

Једна од кључних речи колекције *Одговори* је памћење. Сам М. Јевтић је неколико пута истакао да је овим послом почео да се бави када се уверио у велику непоузданост и трошност памћења. По Исидори Секулић сваки човек заувек стоји на стубу свог памћења као Св. Симеон Столпник и расте заједно с тим стубом. То би се могло рећи и за сваки народ. Без памћења нема идентитета као свести о личном или националном континуитету, а без идентитета нема ни човека ни народа. Људи у високим годинама, па још када су живели и живе у сталном интелектуалном додиру са другима и са књигама, обично су велике памтише. Имају шта да питају и имају шта да одговоре.

У колекцији *Одговори* претресају се актуелна питања нашег времена, на пример, о месту установа науке и културе у развоју друштва, о називу српског језика, о ћирилици и латиници, о реформи образовања, о демографским питањима, о еколошким проблемима, али, на пример, и о глобализацији и њеном крајњем циљу – мондијализацији, а повремено и о њиховом религијском наличју – екуменизму као процесу поступног мешања хришћанства са јересима, сектама и другим религијама, с намером његовог утапања у некаквој надрелигији.

Као што показује и колекција *Одговори*, све више људи све јасније види да глобализација није само стварање планетарног корпоративног друштва, и новог наопаког система вредности, њу ејца, трансхуманизма итд., него је глобализација такође процес рушења: дехристијанизације хришћанских култура, десуверенизације држава, десоцијализације породица, дехуманизације односа међу људима, деперсонализације појединаца, сваковрсне деконструкције, декомпозиције, декаденције, деградације и дегенерације, дебилизације забаве, девастације образовања, али и тежњи ка депопулацији као циљаном смањивању броја људи на планети, што се постиже и ратовима, и новим болештинама, подстицањем распада породице, демотивисањем склапања нових породица и рађања деце итд.

Све чешћа тема у колекцији *Одговори* је и релативизовање темељних вредности као једна од најраширенијих савремених духовних бо-

лести будући да се заговарањем апсолутне толерантности људима затупљује осећање разликовања добра и зла, јер можемо и морамо бити толерантни према нечијој боји коже, према начину одевања, исхране, певања и сл., али не и према речима, исказима па и законима којима се потиру темељи убеђења и система вредности, којима се подрива породица, однос између родитеља и деце, између мушкарца и жене итд., поготову када се тиме вређају нечија верска и уставом зајамчена осећања.

Многе књиге из колекције *Одговори* учвршћују нас у уверењу да живимо у времену чија је цивилизација обележена све трагичнијим контрапунктом прогреса знања и регреса морала, прогреса образовања и регреса васпитања, да је напон већ постао критичан и да би нам оцене људи од знања и искуства могле помоћи да нас се што више замисли над тим проблемом, јер живимо у свету који се на наше очи руши, тачније у свету који велики луткари иза сцене руше, покушавајући да наметну застрашујући орвеловски нови свет. Све је загушљивије и мрак је све гушћи. То више нису теме научне фантастике и параноичних појединаца, него су то све чешће теме озбиљних научних расправа. Наравно, нећемо због тога ни паничити ни очајавати. Радоваћемо се сваком новом дану и томе што још увек можемо пружити отпор Злу, понаособ и сви заједно.

Емисијом „Гост Другог програма“ и колекцијом *Одговори* Милош Јевтић се примио важног задатка представљања широј јавности личности које по његовом мишљењу представљају српску интелектуалну елиту уз неизбежну могућност да његов избор не мора у сваком поједином случају имати општу подршку. Та едиција није само галерија вербалних портрета и аутопортрета познатих личности, иако у њој с разлогом има доста и таквих, него су њој често и људи који, по природи свога посла, или свога карактера, подаље од очију јавности раде предано неки посао од посебног значаја за науку или уметност.

Земља која се развија промишљено, и сваки такав народ, води бригу о свим својим друштвеним слојевима, од којих је сваки на свој начин важан, али су посебно важни они који се по логици ствари виде као глава народа, као њен ум и њено лице, по којем свет тај народ препознаје, и по којем народ сам себе препознаје.

У стабилним и јаким земљама неговању елите посвећује се посебна пажња и то је део традиције развијених цивилизација. То се чини почевши од начина одабира најбољих ученика и студената на престижним школама, до начина њиховог школовања, стварања повољног амбијента да се способности појединаца најпотпуније развију на корист целог друштва, па до систематског, промишљеног и сталног представљања таквих личности и њиховог рада - својој и светској јавности.

У мање срећним народима то није тако складно организовано (са

оправдањем или без оправдања што је тако), него ту има више непотребно изгубљених даровитих људи и плодова њиховог рада. Код нас се, на пример, ниједна институција не бави њиховим систематским представљањем широј јавности, него тек понека и понекад, па и тада углавном онима из своје делатности. А тешко да иједан појединац може сам стећи довољно добар увид у живот и рад највећих српских биолога, медицинара, хемичара, сликара, историчара, лингвиста, слависта, композитора итд. Нико их не може довољно добро упознати без помоћи онога ко би поуздано отварао врата радних кабинета и домова таквих људи, ко би заинтересоване ненаметљиво, али сигурно уводио у живот савременика чије ће дело вероватно живети дуже од њихових биолошких живота. Ето тога преважног задатка подухватио се Милош Јевтић, и обавља га више од пола века с много добре воље, темељног припремања, знања и умења, свестан да ће, нажалост, увек бити и оних које није стигао да представи својим читаоцима, али да је то разлог више да не посустаје у свом благородном послу и добрим намерама.

Колекција *Одговори* је и врело српске културне мемоаристике. Историја културе једног народа, као што знамо, пише се на основу доступне историјске грађе, којој се затим дају научна тумачења према провереним методолошким критеријумима. Међутим, мемоаристика је двоструко важна у осветљавању културне историје. С једне стране, она доноси низ појединости, као допунско светло, које може да догради или ублажи неизбежну схематичност општих историјских оцена. С друге стране, увек је корисно, а и васпитно је важно, имати увид у живе примере људи који су се посветили неким важним уметничким и научним мисијама и који су у томе остварили лепа достигнућа. Милош Јевтић је за нас разговарао и разговара са стотинама културних прегалаца, међу којима је и стотинак академика. Предано настојећи да што ширем кругу људи приближи прегнућа својих саговорника, он и сам остварује стваралачки подвиг који се стално употпуњује. Због тога г. Милош Јевтић заслужује пуну захвалност свих својих саговорника и читалаца колекције *Одговори*.

Милош Јевтић

СРПСКИ АКАДЕМИЦИ У КОЛЕКЦИЈИ *ОДГОВОРИ*

Велика је част што се на угледној Трибини Библиотеке САНУ данас говорило о књигама из колекције *Одговори*, која непрекинуто живи више од четири деценије. Почаствован сам што је ову идеју подржао академик Владимир Костић, председник САНУ, и што је данас,

у својој беседи, изрекао високе оцене о колекцији *Одговори*, у којој је одавно заслужио место.

Захваљујем академику Миру Вуксановићу што је приредио овај за мене посебно важан сусрет и осврт на књиге у којима су објављени моји разговори са српским академицима, поузданим ствараоцима наше науке и уметности... Разговори с писцем семољске трилогије и културним радником широког поља деловања, објављени су у два посебним књигама, а данас није први пут да говори о колекцији *Одговори*, увек имајући посебан приступ.

Захвалност припада академику Живораду Чековићу, како на данашњем казивању тако и на књизи која показује да моја интересовања нису била усмерена само на уметност већ и на науку. Тако исто, захвалан сам академику Предрагу Пиперу, који је о колекцији *Одговори* студиозно, уверљиво, али уједно и присно говорио и писао више пута. Наш дијалог, који је започео 2000. године, није се прекидао, траје и данас, о чему сведоче и до сада објављене три књиге наших разговора.

Хвала вам што сте се у оволиком броју одазвали и дошли на овај сусрет који је, с једне стране, почаст књизи и читању и, с друге стране, подсећање на велике личности које су деловале у САНУ, најважнијој духовној установи нашег народа.

Разуме се, велику захвалност упућујем свим академицима који су прихватили да разговарају са мном. Ти наши разговори емитовани су у циклусу емисија „Гост Другог програма“ Радио Београда. Они који су објављени у колекцији *Одговори* углавном су проширени и ауторизовани, а они који чекају да се једног дана појаве пред читаоцима, чувају се у тонском архиву Радио Београда, у Народној библиотеци Србије и у Библиотеци Матице српске.

Нарочито сам захвалан читаоцима ових књига... Сретао сам их свуда, и у Ваљеву, Крагујевцу, Лајковцу, Новом Саду, Сомбору, Суботици, Зајечару, Ужицу, Краљеву, Бањој Луци, Грацу, Будимпешти, Трсту, Сарајеву, Филингену, Загребу, и да не ређам остала места где су представљане књиге из ове колекције.

*

У књигама из колекције *Одговори* читаоци, знани и незнани, могу да се сретну са нашим знаменитим ствараоцима, да се обавесте о њиховим животно-креативним просторима, али и са њиховим увидима у актуелне теме времена. Намера ми је у почетку била да кроз једносатни радио-портрет слушаоцима Другог програма Радио Београда представим уметнике и научнике чије је деловање било ван сваке сумње. Од обичних, академских биографија ови портрети су се разликовали

живошћу казивања, а од аутобиографија чињеницом да су казивања била вођена питањима која сам постављао својим саговорницима. Сам себи поставио сам на почетку високе стандарде чињеницом да ми је 1. априла 1974. године први саговорник био академик Велибор Глигорић, ранији председник САНУ. Настојао сам свих ових година да избором саговорника и тема не изневерим првобитну идеју: стварање целовите слике о најзначајнијим уметницима и научницима на јужнословенском, тада јединственом простору и чување од заборављања њихових казивања о себи и о путевима којима су ишли до својих остварења. Временом, развила се још једна намера, да се за наше, али и за будуће време, забележе и сачувају њихова размишљања о изазовима с којима се суочавамо на крају XX и на почетку XXI века.

Радијски људи често понављају изреку да је оно што је отишло у етар у ствари отишло у ветар. На то ме је редовно упозоравала супруга Мирјана, подстичући ме да започнем с објављивањем најзначајнијих и најактуелнијих разговора, јер се плашила да тзв. трајни снимци и нису баш тако трајни. Тако је 1976. године под насловом *Одговори* објављена прва књига, а по њој је и читава колекција, која данас броји 216 књига, добила име.

Када данас погледам низ ових књига, све сам уверенији да се дијалог није одвијао само између мене и појединог саговорника, већ и да се проширио на њихов међусобни дијалог, без обзира на то којој струци или генерацији припадали.

Наравно, уочљиво место у колекцији *Одговори* заузимају српски академици. Уосталом, сасвим је било природно што сам међу члановима САНУ тражио и налазио личности чија креативна поља заслужују да буду представљена широком кругу слушалаца и читалаца, а идеје заслужују да буду читане и сачуване. Данас тако сви можемо читати и упоређивати како су Српску академију наука и уметности и своје место у њој доживели академици с којима сам разговарао, али и с којим програмским идејама су овом установом руководили академици Велибор Глигорић, Павле Савић, Александар Деспић, Душан Каназир, Дејан Медаковић и Никола Хајдин, председници САНУ с којима сам објавио разговоре у Колекцији *Одговори*.

*

Не могу да заборавим ни издаваче колекције *Одговори* и да им и овом приликом упутим захвалност за континуитет у објављивању ових књига. Прву књигу објавили су 1976. године тада познати београдски издавач „Вук Караџић“ и Ваљевска штампарија, а касније су им придруживали „Дечје новине“ из Горњег Милановца, „Кеј“ из

Ваљева, „Партеон“ и „Београдска књига“. Спомињем само њих, а било је и других издавача који су умели да препознају вредност казивања појединих мојих саговорника.

Ипак, огрешιο бих се ако не бих у овом, за мене, поновићу, важном и драгом догађају, споменуо и велико признање које је колекцији *Одговори* дао „Службени гласник“, који је одлучио да у 12 књига објави избор из мојих разговора.

*

У овом послу одавно ми помаже одабрана група пријатеља, која ми указује на оне личности које заслужују да се нађу у колекцији *Одговори*. Због заједничке привржености књизи и основним наумима по којима се колекција *Одговори* препознаје, присно их називам – *Породица колекције „Одговори“*. У њој се данас налазе Радован Поповић, Боро Драшковић, Дарко Танасковић, Миро Вуксановић, Предраг Пипер, Матија Бећковић, Радан Џодић, Злата Бојовић, Лазар Давидовић, Ратко Божовић, Горан Милашиновић, Милош Јовановић, Александар Ђуровић, Милан Тасић и Војислав Несторовић. Нажалост, неки ранији пријатељи – Павле Ивић, Миодраг Јовановић, Егон Фекете, Богдан Терзић, Радмио Јовановић, Јован Мићић, Никола Масниковић – нису више са нама.

*

Данашњи скуп у Библиотеци Српске академије наука и уметности, надам се да ће још једном подсетити јавност да су наша национална прошлост и духовна традиција значајне и важне и да се не смеју затурати, а још мање заборављати.

*

Колекција *Одговори* није само одбрана од заборава, већ је, тако исто, аутентично сведочанство о животу и раду наших значајних стваралачких личности. Мој најстарији саговорник био је рођен 1870. године. У овим књигама се зато, верујем, препознаје дубок и аутентичан безмало тровековни духовни живот наших простора.